

Geel schorpioenmos (*Hamatocaulis vernicosus*) H1393

1. Status: Habitatrichtlijn Bijlage II (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: Geel schorpioenmos is een bladmos dat tot 15 cm lang kan worden en in plukken of kleine, dichte zoden groeit. De kleur is bleek geelgroen tot helder groen met een vettige glans. De stengel is aan de top sterk teruggekromd en niet of nauwelijks vertakt (als een wandelstok). De sikkelvormige stengelbladen zijn tot 3 mm lang. De blaadjes hebben een kort topdeel met smal driehoekig uiteinde en een nerf die tot voorbij halverwege het blad doorloopt. De soort is gemakkelijk te verwarren met sikkelmossen als *Drepanocladus exannulatus* en *Drepanocladus aduncus*, maar onderscheidt zich van deze door het ontbreken van bladhoekcelgroepen. Qua formaat lijkt geel schorpioenmos op klein schorpioenmos (*Scorpidium revolvens*), maar deze heeft een goudachtige of bruingele kleur.

Relatief belang binnen Europa: aanzienlijk

Geel schorpioenmos is in zijn voorkomen beperkt tot het noordelijke halfrond. Het meest (zij het verspreid) wordt de soort aangetroffen in de arctische tot gematigde streken. In Nederland is nog maar één groeiplaats van de soort bekend, de Meppelerdieplanden.

3. Bijdrage van gebieden

Verspreiding binnen Nederland: In Nederland is geel schorpioenmos altijd zeldzaam geweest, waarbij de meeste groeiplaatsen lagen in het overgangsgebied van de hogere zandgronden naar dalen van rivieren en beken. Na 1965 is de soort lange tijd niet meer in ons land waargenomen, totdat ze in 1996 werd aangetroffen in het beekdal van het Meppelerdiep in Noordwest-Overijssel. Dit is momenteel de enige vindplaats in ons land.

Huidig voorkomen en Natura 2000: De soort is uitsluitend bekend van de omgeving van het Meppelerdiep (Natura 2000 gebied Wieden). Ze heeft hier een grote groeiplaats in de boezemlanden aan de noordkant, terwijl er ook enkele kleinere populaties bekend zijn van aan de zuidzijde gelegen percelen. Deze laatste liggen buiten het Natura 2000 gebied.

Nr.	Natura 2000 gebied	Bijdrage
35	Wieden	>15%

Voorkomen geel schorpioenmos in Natura 2000 gebieden

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: In het verleden is geel schorpioenmos in Nederland waargenomen in 16 atlasblokken, waaronder drie waarnemingen van na 1950. De laatste waarneming was tot in 1965 het Natura 2000 gebied Langstraat, deelgebied Labbegat, bij Sprang-Capelle. De herontdekking van de soort in ons land na ruim 30 jaar is heel bijzonder en van groot belang.

Ontwikkeling 1994-2004: De soort is in deze periode herontdekt in ons land.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: zeer ongunstig

Momenteel is geel schorpioenmos beperkt tot Noordwest-Overijssel. De soort kán voorkomen in het gehele overgangsgebied van pleistocene zandgronden naar laagveengebieden en beekdalen ('potentieel verspreidingsgebied').

Beoordelingsaspect populatie: matig ongunstig

Een recente, nauwkeurige inventarisatie toont aan dat soort in de Meppelerdieplanden over bijna 4 ha voorkomt.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig

Het huidige leefgebied bestaat uit een overgangsbegroeiing tussen Dotterbloemhooiland en Zwarte zegge-vegetatie. Binnen het gebied lijken vooral de plekken waar basenrijke kwel optreedt geschikt voor de soort. Het lijkt er op dat de Meppelerdieplanden door verzuring minder geschikt worden voor het geel schorpioenmos.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

In de huidige situatie is mogelijk sprake van geleidelijke verzuring van de percelen langs het Meppelerdiep. Voor de soort is dat negatief. Het ligt in de verwachting dat dit proces verder zal doorzetten.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor een gunstige staat van instandhouding is een ruime verspreiding van geel schorpioenmos vereist over de landschappen Beekdalen en Meren & moerassen. Daarbij moeten in totaal ten minste vijf populaties aanwezig zijn, onder geschikte condities.

Oordeel: zeer ongunstig

Staat van instandhouding		
Aspect	1994	2004
Verspreiding	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Populatie	zeer ongunstig	matig ongunstig
Leefgebied	onbekend	matig ongunstig
Toekomst	zeer ongunstig	matig ongunstig
Beoordeling Svl	zeer ongunstig	zeer ongunstig

5. Bronnen

- Siebel, H. & H. During, 2006. Beknopte mosflora van Nederland en België. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Sparrius, L.B. & M.J. van Tweel, 2005. Meetprotocol Geel schorpioenmos ten behoeve van het Netwerk Ecologische Monitoring. BLWG rapport 2005.02. BLWG, Gouda.
- Sparrius, L.B., M.J. van Tweel & A. van der Pluijm, 2004. Inhaalslag verspreidingsonderzoek, de mossen van de Habitatrichtlijn: Geel schorpioenmos en Tonghaarmuts 2004. BLWG rapport 2004.07. BLWG, Gouda.
- Tweel M.J. van & G. van Wirdum, 1999. *Scorpidium vernicosum* in de Meppelerdieplanden. Buxbaumiella 48: 21-23.